

gordijnen, in alle opzichten een lapmiddel. Door het gebruik van geribd, gematteerd, gekleurd en op andere wijze bewerkt glas kan men deze praktische en aesthetische nadeelen voor een groot deel opheffen. Naast de fabriek van Van Nelle als afschrikwekkend voorbeeld kunnen wij dan ook verscheiden andere, vaak in het geheel niet kunstzinnig verzorgde utiliteitsgebouwen stellen, die duidelijk bewijzen dat met groote glasplaten zeer zeker wanden kunnen worden samengesteld, die zich voor het oog als zoodanig voldoende laten gelden.

Men denke slechts aan de honderden werkplaatsen en fabrieksgebouwen, die voornamelijk zijn samengesteld uit een ijzeren geraamte, waarvan de wandvakken op de wijze van den ouden vakwerkbouw zijn opgevuld gedeeltelijk met metselwerk, gedeeltelijk met geribd, gegolfd of op andere wijze ondoorzichtig gemaakte glasruiten. Doordat uitwendig het ijzeren stijl-en-regelwerk in hetzelfde vlak ligt als de vullingen van glasruiten en metselwerk, verkrijgt men werkelijk prachtig gave gevels, waarmee buitengewone plastische effecten te bereiken zijn. Het schijnt echter, dat architecten tot nu toe veelal de gelegenheid of het inzicht heeft ontbroken met zulke wanden te werken; de meeste toepassingen verheffen zich niet tot wat men werkelijk bouwkunst kan noemen. Een groot arbeidsveld ligt voor de moderne architectuur op dit gebied nog open; met den glazen wand, samengesteld uit glasblokken of uit ruiten of glasplaten, is nog eindeloos veel goeds en schoons te bereiken.

Men vergete echter niet, dat de glazen wand eigenlijk geen venster meer is. Deze is de negatie, de opheffing van het venster. Toch heeft ook onze tijd niet volkomen afgerekend met het venster. In den woonhuisbouw zal het venster naar alle berekening wel nooit geheel verdwijnen en steeds een element van groote beteekenis blijven. De moderne techniek heeft niet alleen geleid tot het ontstaan van den glazen wand, waarin het venster geheel is opgelost, maar ook voor het eigenlijk venster weer nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden gebracht.

Het houten vensterkozijn, ofschoon bij lange na niet geheel uitgestorven, is in zekeren zin een „overwonnen standpunt.” Men kan zich moeilijk voorstellen dat daarmee nog veel nieuws te bereiken zal zijn na de in technisch en aesthetisch opzicht zeer volmaakte oplossingen die in het verleden reeds zijn bereikt. Maar met het „stalen raam” staan wij nog aan het beginpunt van een nieuwe ontwikkeling.

Met opzet spreken wij van een „nieuwe” ontwikkeling. Het stalen of in ieder geval het metalen raam toch is geen uitvinding van onzen tijd. In de Oudheid al gebruikte men metaal om het glas of andere lichtdoorlatende materie binnen de vensteropeningen aan te brengen. In de middeleeuwen werden de glasoppervlakken der kerkvensters bevestigd in een ijzeren frame of harnas, dat in den tijd voor de groote ontwikkeling van het gothieke